

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 45.

Fredagen den 6 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 31 nästlidna maj förda protokollen.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehäft och godkänt de uti statsutskottets *Gemensamma omröstningar.* memorial nr 133 och jordbruksutskottets memorial nr 72 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Första omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 133).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må medgiva, att av det på extra stat för 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar ett belopp av 24,000 kronor må ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för utförande av vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat avslå Kungl. Maj:ts förslag om användande av ett belopp av 24,000 kronor av berörda reservationsanslag med därunder omförda besparingar för vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknning, och befanns att omröstningen utfallit med 65 Ja och 112 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 61 Ja och 59 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 65 Ja och 112 Nej, sammanräkningen visade 126 Ja och 171 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 45.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Andra omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 72).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 115 och II: 205 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren för budgetåret 1924—1925 anvisat ett extra anslag av 100,000 kronor för att efter Kungl. Maj:ts beprövande användas för upprätthållande av den vid Weibullsholm bedrivna praktiskt vetenskapliga växtförädlingsverksamheten.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 23 Ja och 151 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankomsten och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 63 Ja och 55 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 23 Ja och 151 Nej, sammanräkningen visade 86 Ja och 206 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

§ 3.

*Svar å
interpellation.*

Ordet lämnades nu till

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Beskow**, som anförde: Herr talman! Ledamoten av riksdagens andra kammare, herr K. V. Karlsson i Grängesberg, har med kammarens tillstånd till mig riktat följande spörsmål:

1) Anser herr statsrådet det vara överensstämmande med gällande skattelagar att konfliktunderstöd, som utbetalas av arbetarorganisationerna, beskattas såsom inkomst och att nämnda organisationer åläggas avgiva uppgifter angående utbetalta understöd?

2) Om dessa frågor besvaras nekande, vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att förhindra taxeringsmyndigheterna att vidare fortsätta den felaktiga praxis, som i nämnda avseende börjat tillämpas?

3) Om förstnämnda frågan åter skulle besvaras jakande, anser icke herr statsrådet i så fall det vara nödvändigt, att skattelagarna snarast möjligt ändras därhän, att det uttryckligen stadgas, att konfliktunderstöd ej få beskattas som inkomst, och ämnar herr statsrådet för riksdagen framlägga förslag till erforderlig lagändring i sådan riktning?

Härå vill jag svara följande:

1) Någon egen uppfattning angående de två spörsmål, som i den av interpellanten framställda första frågan avses, vill jag ej uttala utan att äga stöd av inhämtade utlåtanden från vederbörande sakkunniga ämbetsverk. Några sådana utlåtande ha under den korta tid, som stått till buds efter interpellationens avgivande, ej kunnat infordras. Emellertid kan jag beträffande det ena spörs-

målet hänvisa till ett regeringsrättens den 26 oktober 1917 meddelade enhälliga utslag av innebörd, att understöd från arbetarorganisation under arbetsinställelse, efter avdrag av årets avgifter till organisationen, utgör beskattningsbar inkomst. Denna uppfattning har även kommit till uttryck i tillgängliga skattehandböcker.

2) och 3). Med det svar, jag givit på den första frågan, kan den under 2) framställda frågan ej giva anledning till något uttalande från min sida. Dessamma måste bliva fallet beträffande den tredje frågan, därest det ifrågasättes, att jag skall lämna ett direkt svar på denna i dess givna formulering. Emellertid vill jag meddela, att den sakfråga, som i interpellationen avhandlas, vid olika tillfällen varit föremål för uppmärksamhet inom finansdepartementet och att den senast berörts i de s. k. inkomstskattesakkunnigas den 7 juli 1923 av-givna betänkande. I detta torde hava åsyftats en sådan lösning av spörsmålet, att väl understöd, som tillfaller den arbetslöse, skall beräknas såsom inkomst, men att däremot till vederbörande kassor erlagda avgifter skola få avdragas; även om understöd under året ej erhållits. På nuvarande stadium kan jag ej uttala någon mening om vare sig detta eller andra förslag i ämnet. Det torde emellertid vara att förvänta, att riksdagen kommer i tillfälle att taga ställning till spörsmålet, när förslag angående frågan om en kommunalskattereform och vad därmed sammanhänger år 1926 kommer att ligga på riksdagens bord.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Härpå yttrade

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för det erhållna svaret. Jag vill uttala mitt beklagande av att den korta tiden icke medgivit för herr statsrådet att avgiva ett mera klarläggande svar.

Anledningen till att denna fråga förts på tal i riksdagen är den, att taxeringsmyndigheterna på olika orter under senaste tiden börjat ådagalägga ett mera aggressivt uppträdande, än vad tidigare varit fallet, i fråga om taxering av det understöd, som arbetarna genom sina fackliga sammanslutningar tillförsäkrat sig vid arbetskonflikter.

Taxeringsmyndigheterna ha t. o. m. börjat avfordra arbetarnas organisationer uppgifter om, till vilka medlemmar understöd utbetalats och till vilka belopp detta skett.

Detta förfarande, att avfordra organisationerna uppgifter om utbetalat understöd, har, såvitt jag kunnat finna, inget stöd i gällande förordningar, och taxeringsmyndigheternas begäran därom kan därför också av organisationerna lämnas utan avseende.

Rörande denna sak har herr finansministern i sitt svar försiktigtvis underlåtit att göra något som helst uttalande. Som svar på min fråga, huruvida det kan anses vara i överensstämmelse med gällande skattelagar, att konfliktunderstöd, som utbetalats av arbetarorganisationerna, beskattas som inkomst, har herr statsrådet i sitt svar hänvisat till att ett prejudikat föreligger, vilket ger stöd åt den meningen, att sådant understöd skall beskattas.

Till detta vill jag säga, att enbart det förhållandet, att det endast kan hänvisas till ett s. k. prejudikat visar, att lagens bestämmelser äro oklara.

Ett prejudikat är ju nämligen endast en viss *tolkning* av någonting som är oklart, och den tolkningen *kan*, trots allt, vara oriktig.

Huru man än betraktar konfliktunderstödens karaktär, så är en beskattning av dessa understöd orättvis. Det är en dubbelbeskattning, som vi på arbetarhåll icke kunna stillatigande finna oss i. Närmast kan man ju betrakta rätten till konfliktunderstöd som en sorts försäkring. Men konsekvensen fordrar då, att skola dessa understöd beskattas, då skola också de årliga avgifterna till denna försäkring få avdragas. Intill dess att en sådan bestämmelse blivit fastställd,

Svar å
interpellation.
(Forts.)

är en beskattning av understöden en orättfärdighet mot arbetarna, en orättfärdighet, som är så mycket större, då man vet, att enskilda arbetsköpare och bolag uti sin bokföring upptaga avgifterna till sina motsvarande organisationer (försäkringar) som en företagens omkostnad och sålunda icke erlägga någon skatt därför.

För övrigt vill jag i detta sammanhang peka på ett annat förhållande, som gör att ett bestämt fastslående av att konfliktunderstöden under alla förhållanden skola beskattas är en oförmåhet, som leder till orimliga konsekvenser. Vid en arbetskonflikt exempelvis, där arbetarna genom en lockout från arbetsköparnas sida blivit utestängda från arbetet, kan arbetarnas organisation nödgas upptaga ett lån på kanske några hundra tusen kronor för att kunna tillförsäkra medlemmarna understöd.

Detta är då ett lån, som arbetarna tagit kollektivt och som de också senare få återbetala kollektivt genom inbetalande av avgifter till organisationen. Kan det vara någon rim eller reson uti att, då jag, låt vara gemensamt med andra kamrater, tar detta lån, så skall jag beskattas för detsamma som en inkomst?

För min del finner jag detta vara på det högsta oriktigt. Skattelagarna i det här påtalade avseendet böra ändras och förtydligas så, att denna dubbelbeskattning, som börjar tränga sig fram till att bli praxis, blir stävjad.

Herr statsrådet framhåller i sitt svar, att det torde vara att förvänta, att riksdagen kommer i tillfälle att taga ställning till detta spörsmål, när förslag angående frågan om en kommunalskattereform och vad därmed sammanhänger år 1926 kommer att ligga på riksdagens bord. Om detta yttrande innebär, att kommunalskattekommittén har att från herr statsrådet emotse en särskild uppmaning att ägna denna fråga en ingående uppmärksamhet, så är jag herr statsrådet tacksam därför. Jag vill då också uttala den förhoppningen, att kommunalskattekommittén beaktar de synpunkter jag här framhållit.

Till dess riksdagen beslutat en ändring i berörda avseende i skattelagarna, få väl arbetarna så gott sig göra låter söka undandraga sig den dubbelbeskattning, som de på detta område nu äro utsatta för.

§ 4.

Föredrogs vart för sig sammansatta bevillnings- och första lagutskottets memorial:

nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.; och

nr 3, med hemställan om anvisande av ersättning åt utskottets tjänstemän och vaktbetjäning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt.

§ 5.

I fråga om
provisoriska
hamn-taxor för
nyanlagda
hamnar m. m.

Härpå föredrogs första kammarens protokollsutdrag nr 333, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion, nr 196, om åvägbringande av utredning och förslag i syfte att möjliggöra fastställandet av provisoriska hamntaxor för nyanlagda hamnar m. m.; och yttrade därvid

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Genom något missöde har det nu föredragna protokollsutdraget icke förr kommit att föredragas i kammaren. Hade så varit förhållandet, så är det självfallet, att ärendet kommit att remit-

teras till ett av kammarens tillfälliga utskott, antagligen då det utskott, varav jag är medlem. Jag har emellertid den uppfattningen, att detta ärende är av den natur, att det jämlikt 63 § i riksdagsordningen kan genast företagas till avgörande, och jag skall senare tillåta mig att göra ett yrkande i den riktningen. Jag skall emellertid först be att med några ord få redogöra för det föreliggande ärendet.

*I fråga om
provisoriska
hamntaxor för
nyanlagda
hamnar m. m.
(Forts.)*

Motionären i första kammaren, herr Rosén, har i sin motion anført, hurusom han vid besök i en del nyanlagda fiskehamnar funnit, att, trots det att hamnarna voro färdigbyggda och tagna i bruk, ändock icke den ordinarie taxan för hamnarnas begagnande hade kunnat fastställas. Anledningen till detta har varit, att först den definitiva kostnaden för hamnarna skulle fastställas, innan förslag till hamnavgifter kunde uppgöras och senare fastställas. Han har sålunda ansett, att åtgärder borde vidtagas för att i avvaktan på fastställandet av ordinarie hamnavgifter en provisorisk hamntaxa må fastställas, och han har framställt förslag i denna riktning.

Ärendet har behandlats av första kammarens andra tillfälliga utskott, som delat de synpunkter, som motionären har framställt. Utskottet säger i sitt utlåtande bland annat följande: »Utskottet finner det således synnerligen motiverat, att provisoriska taxor fastställas för tillämpning, intill dess ordinarie taxor kunna bliva bestämda. Beträffande sättet för bestämmandet av dessa provisoriska taxor anser utskottet det lämpligen kunna uppdragas åt länsstyrelserna att efter framställning och förslag av vederbörande fastställa desamma.»

»Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:ts anhålla om snar utredning i syfte dels att för nyanlagda hamnar möjliggöra fastställandet av provisoriska hamntaxor, avsedda att tillämpas från den tidpunkt, då trafik i hamnen kan påbörjas, dels att åstadkomma förenkling vid handläggning av taxeärenden rörande lant- och fiskehamnar, samt att därefter vidtaga de åtgärder, som av utredningen kunnat påkallas.»

Herr talman! Jag delar de synpunkter, som första kammarens andra tillfälliga utskott har framfört, och tillåter mig sålunda hemställa, att andra kammaren med anledning av den delgivning av första kammarens beslut i ärendet, som nu skett, måtte besluta att biträda första kammarens i ämnet fattade beslut.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll den av herr Eriksson i Stockholm gjorda hemställan.

§ 6.

Föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 55, i anledning av väckta motioner om viss ändring i förordningen angående automobils katt; och

jordbruksutskottets utlåtande, nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning, i vad angår kronoegendomar, av föreslagen lag om återköpsrätt till fast egendom.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om lands- ting m. m. jämte sex i ämnet väckta motioner;

nr 319, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om val till riksdagen; och

nr 320, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 150, i vad densamma avser förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund, dels ock Kungl. Maj:ts proposition nr 152 med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m.;

från bankoutskottet:

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående vissa ändringar i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., i vad den angår pensions- och indragningsstaterna, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till kungörelse angående vissa ändringar i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 266) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 306, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1924—1925 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna;

från jordbruksutskottet, nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet jämte i ämnet väckta motioner;

från bankoutskottet, nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg åt vissa professorer m. fl., i vad avser elfte huvudtiteln;

från andra lagutskottet:

nr 310, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 311, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning rörande förbud att i fråga om äganderätt till fastighet vara bulvan för annan;

nr 312, i anledning av väckta motioner med förslag till dels lag om utsträckt tillämpning av lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, dels ock lag om viss inskränkning i rätten till jordavsöndring;

nr 313, i anledning av väckta motioner dels med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m., dels ock om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning av tillämplighetsområdet för den nuvarande lagstiftningen i ämnet;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 8:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 315, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående social arrendelag;

nr 316, i anledning av väckta motioner angående förslag till dels vanhävds- lag, dels ock lag om skydd för åbyggnader å jordbruksfastighet; och

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om be-

frielse för vissa marinen tilldelade värnpliktiga från viss tjänstgöringsskyldighet;

från riksdagens kansli, nr 307, angående viss ändring i gällande stadga för fortsättningsskolan; samt

från första lagutskottet:

nr 331, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om återköpsrätt till fast egendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 332, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 333, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels lagstiftning rörande upplåtelse med åborätt av jord utav krono- eller ekklesiastik natur, dels ock ordnandet av kreditgivning åt innehavare av med åborätt upplåten jord; och

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om viss panträtt i spannmål.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 138, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid statens bakteriologiska laboratorium m. fl.; och

bevillningsutskottets betänkande, nr 56, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1924—1925, m. m.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,55 f. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 7 juni.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 138, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid statens bakteriologiska laboratorium m. fl.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 2.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 56, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1924—1925 m. m. biföll kammaren vad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

§ 3.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän gemensam votering komme att anställas tisdagen den 10 innevarande juni angående det i statsutskottets memorial nr 138 omförmälda ärendet.

§ 4.

Vidare meddelade herr talmannen, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 10 i denna månad ämnade besvara herr Kilboms interpellation i fråga om förekomna, upprepade kränkningar av den personliga friheten.

§ 5.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Koningen, nämligen:

från sammansatta stats- och bevillningsutskottet, nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

från sammansatta bevillnings- och första lagutskottet, nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg åt vissa kvinnliga skrivbiträden, i vad den rör nionde huvudtiteln;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor samt lantbruksskolor ävensom vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1924—1925 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad rör nionde huvudtiteln;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt löne-tillägg åt vissa professorer m. fl. tillhörande under nionde huvudtiteln uppförda verk och myndigheter; och

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, gjorda framställning om anslag till tryckningskostnader.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial, nr 36, angående arvode åt revisionssekreteraren H. Kylander, vilken inom utskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial, nr 13, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning; och

bankoutskottets memorial, nr 73, angående särskilt arvode åt föreståndaren för riksdagens tryckeriexpedition.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,44 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 10 juni.

Kl. 3,30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 3 innevarande juni.

§ 2.

*Gemensam
omröstning.*

Anställdes gemensam omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 138 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

»Den, som i likhet med första kammaren vill att riksdagen må

a) medgiva, att för tiden 1 juli 1924—30 juni 1925 må, utöver tillfällig löneförbättring, utgå ett provisoriskt lönetillägg, för år räknat,

till envar av föreståndarna vid statens bakteriologiska laboratorium och statens rättskemiska laboratorium med 900 kronor;

skolande av ifrågavarande provisoriska lönetillägg $\frac{2}{3}$ anses motsvara lön och $\frac{1}{3}$ tjänstgöringspenningar och i tillämpliga delar gälla de bestämmelser, som må komma att utfärdas i fråga om tillfällig löneförbättring för budgetåret 1924—1925 åt viss personal inom den civila statsförvaltningen;

b) till beredande av provisoriskt lönetillägg åt föreståndarna för statens bakteriologiska laboratorium och statens rättskemiska laboratorium för budgetåret 1924—1925 under femte huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag av 1,800 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknning, och befanns att omröstningen utfallit med 37 Ja och 20 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 40 Ja och 6 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 37 Ja och 20 Nej, sammanräkningen visade 77 Ja och 26 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 3.

Ordet lämnades nu till

*Svar å
interpellation.*

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Malm**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Kilbom till mig framställt spörsmålen, huruvida jag bemärkt de upprepade kränkningar av den personliga friheten, som förekommit vid tillämpningen av lösdrivarlagen; huruvida jag icke anser, att åtgärder snarast möjligt böra vidtagas till förebyggande av dylika frihetskränkningar; samt vilka åtgärder jag i så fall anser böra vidtagas.

Med anledning av de sålunda framställda frågorna ber jag, herr talman, att få anföra följande.

Herr Kilbom synes i sin interpellation förmena, att lösdrivarlagen i sin tillämpning riktar sig mot de oförskyllt arbetslösa och att den är en klasslag mot arbetarna. Vore detta riktigt borde ju tvångsarbetsanstalten vid Svartsjö inrymma oförvitliga arbetare, som haft olyckan att icke kunna erhålla något arbete. Det kan måhända vara av ett visst intresse att se efter, *vad slags folk som i verkligheten äro internerade på Svartsjö*. Då helt nyligen en undersökning i detta avseende verkställdes genom socialstyrelsens försorg, är jag i tillfälle att meddela några uppgifter, som kunna belysa frågan i denna del.

Av de män, som under år 1923 dömdes till tvångsarbete, hade 71 procent förut undergått fängelse eller straffarbete för brott. Nära tre fjärdedelar av de internerade voro således förbrytare, som förut undergått frihetsstraff. Över hälften av de internerade hade förut minst fyra gånger undergått frihetsstraff eller tvångsarbete. De av de internerade, som förut undergått frihetsstraff eller tvångsarbete allenast tre eller fyra gånger, tillhöra alltså den *bättre hälften* av det på Svartsjö befintliga klientelet. Det fanns år 1923 på Svartsjö tvångsarbete, som undergått frihetsstraff för brott ända till fjorton gånger, 22,3 procent av tvångsarbetarna voro vanetjuvar, 10,3 procent voro spritlangare, 6,8 procent voro bondfångare eller yrkesbedragare, 5,6 procent voro soutenörer eller kopplare och 4,7 procent voro våldsverkare. Av interpellantens arbetslösa arbetare syntes i denna samling icke ett spår. Tvärtom. I begreppet arbetslös lär man väl få inlägga den betydelsen, att vederbörande i vanliga fall utför hederligt arbete och är beredd att utföra sådant, om det erbjödes. Men det karakteristiska för lösdrivarna på Svartsjö är just deras djupa motvilja och förakt för hederligt arbete. Personer, som finna sin utkomst som spritlangare, bondfångare, soutenörer och kopplare och som således förfallit till samhällsskadligt, uppenbart parasitliv, kunna väl icke rimligen rubriceras som arbetare. En sådan rubricering skulle innebära en förolämpning mot arbetarklassen.

För övrigt: om lösdrivarlagens tillämpning, såsom interpellanten synes förmena, riktade sig mot de arbetslösa, då skulle väl under de senaste åren, med deras lågkonjunktur och arbetslöshet, antalet för lösdriveri häktade personer ha vuxit. Hur förhåller det sig nu i verkligheten härmed? Jo, enligt fattigvårdslagstiftningskommitténs utredning uppgick under treårsperioden 1905—1907, då som bekant högkonjunktur rådde, antalet för lösdriveri häktade och till länsstyrelserna insända personer i hela riket till 7,290. Under treårsperioden 1919—1921, som kännetecknas av lågkonjunktur och arbetslöshet, var motsvarande siffra 2,098. Under lågkonjunktursperiod var således antalet för lösdriveri häktade *mindre än en tredjedel* av vad det var under högkonjunktursperiodens. Dessa två siffror tala ju ett tydligt språk och visa det oberättigade i påståendet att lösdrivarlagens tillämpning riktar sig mot de arbetslösa.

Interpellanten påstår vidare, att lösdrivarlagen tillkom under den ekonomiska brytningstid, som följde efter den gamla näringslagstiftningens upphävande, då vi stodo på tröskeln till den moderna kapitalismen och, som det

Svar å
interpellation.
(Forts.)

heter, »industrialismens arbetarmassor började skönjas vid synranden». Detta är felaktig historieskrivning. Visserligen daterar sig den *nuvarande* lösdrivarlagen från år 1885. Men före den nuvarande lagen gällde stadgan angående försvarslösa och till allmänt arbete förfallna personer av år 1846, och före denna stadga gällde annan lagstiftning mot lösdriveriet. Sanningen är, att under hela nyare tiden har lagstiftningen oavbrutet sökt finna medel att bekämpa lösdriveriet, och redan i medeltidens landskapslagar finnas bestämmelser mot detsamma. Och det kan icke heller sägas, att man numera är strängare än förr. År 1845 dömdes för lösdriveri 2,317 personer. År 1920 dömdes 453. Tillämpningen har således på senare tider blivit betydligt inskränkt.

I övrigt anser jag det nu icke vara lämplig tidpunkt för debatt från min sida rörande lösdrivarlagens reformerande. Det sista av socialstyrelsen avgivna yttrandet rörande det föreliggande förslaget till ny lösdrivarlag är nyligen inkommet till departementet. Utredningen måste visserligen därefter något kompletteras, men mot slutet av innevarande år torde frågan föreligga i sådant skick, att man kan taga ståndpunkt till densamma. Att dessförinnan få fram några partiella reformer av lösdrivarlagstiftningen är ju icke rimligt.

I anslutning till vad jag sålunda anfört vill jag besvara interpellantens frågor så, att frågan om reformering av lösdrivarlagstiftningen kommer att prövas, då utredningen härom föreligger i avslutat skick.

Härpå anförde:

Herr Kilbom: Herr talman! Samtidigt som jag ber att få tacka för det svar jag fått, vill jag säga, att svaret var ett försök att kringgå interpellationens kärna. Det är tydligt, att de siffror, som angavs i statsrådets svar, kunna i och för sig vara nog så intressanta, men de bemöta alldeles ej de berättigade anmärkningar jag i min interpellation riktat mot rättssäkerheten i landet.

Jag vill innan jag går vidare framhålla, att det givetvis ej är min mening att på något sätt bestrida nödvändigheten av att behandla brottslingar på ett sätt, som ur samhällets synpunkt kan vara ändamålsenligt. Det är icke den saken, som interpellationen avser, utan ett annat problem, nämligen frihetskränkningarna, ej endast i fråga om lösdrivare utan även på andra områden.

Först bör här framhållas, att lösdrivarlagen utan tvivel är en klasslag, även om ej alla, som drabbas av dess verkningar, äro arbetare. Det räcker att i detta sammanhang erinra om det bekanta fallet i Sunne i Värmland, där en arbetare, uppenbarligen på grund av sina politiska åsikter eller rättare sina åsikter i fackligt avseende, blev misshaglig för en del av platsens styrande och på grund därav kom i konflikt med lösdrivarlagen.

Jag skulle även kunna erinra om ett liknande fall från, om jag icke minnes galet, Vilhelmina socken i Norrbotten. För övrigt kan jag hänvisa de intresserade till de snart sagt dagligen förekommande redogörelserna i pressen för liknande fall. Lösdrivarlagen borde enligt min mening helt och hållet avskaffas, ty mot de personer, som enligt de av statsrådet lämnade sifferuppgifterna drabbats av lagen, kan man använda en annan lag. Och jag vill t. o. m. påstå, att är det så, att lösdrivarlagen, som statsrådet säger, verkligen ej användes mot arbetslösa, då bör man med så mycket större skäl avskaffa lagen. Mot de andra gäller som sagt strafflagen.

Då man nu emellertid icke lämnat svar på ett par av mina frågor eller rättare sagt, tre av dem, kan jag ej underlåta att ytterligare belysa nödvändigheten av lagändring i det avseende dessa frågor berört. Det gäller då först frågan om *det administrativa förfarandet*. Jag vågar nämligen, trots alla siff-

ror i världen, som man kan plocka tillsammans och sticka i händerna på vem som helst, påstå, att det administrativa förfarandet är en av anledningarna till, att lösdrivarlagen fått den karaktär av klasslag, som lagen bland arbetare har. Jag har i interpellationen hänvisat till en utredning, som gjordes av förre landshövding Schotte. Jag tillåter mig citera en del av denna utredning, och jag tror, att få i vårt land hade så stor kännedom om tillämpningen av lösdrivarlagen som herr Schotte. Han säger om det administrativa förfarandet: »Det innebär icke en förebräelse mot dessa myndigheter» — d. v. s. polismyndigheterna — »men det är en sanning, som jag av egen erfarenhet kan bestyrka, att den utredning och behandling, som ägnas lösdrivarmålen, icke bli särdeles ingående.» Jag vill därtill nu, då statsrådet nämnde, att så många av dessa lösdrivare äro rena brottslingar, som drabbas av lösdrivarlagen, ställa frågan, i vilken utsträckning de ha blivit brottslingar på grund av att lösdrivarlagen ursprungligen tillämpats mot dem. Ha vederbörande kommit i konflikt med lösdrivarlagen efter förut — flera eller färre gånger — ådömt frihetsstraff, eller är det måhända så, att de ursprungligen drivits till brott *på grund av lösdrivarlagen?* I så fall kan jag åberopa en sådan auktoritet som förre pastor Wirén vid fängelset i Malmö. Han anför följande: »Behandlingen av lösdrivarna är alltför schablonmässig, undersökningarna bedrivs ej med den grundlighet, som en längre tids frihetsförlost borde kräva. Häri ligger den svagaste punkten i lagtillämpningen.» Och han tillägger, »att ej sällan påträffas tvångsarbetsfångar, som ådagalägga en sådan förbittring mot sina domare, att man har svårt att värja sig för den misstanken, att undersökningen angående den personens lösdriveri varit alltför ytlig. Lösdrivarlagens handhavande kan ej fritagas från att i vissa fall bidra till att skapa förbrytare.» Jag tror, att man ej utan vidare kan fränkänna här anförda omdömen vittnesgillhet. När från ett par personer, som av egen erfarenhet känna hithörande förhållanden, säges, att lösdrivarlagen så tillämpas och har sådana verkningar, kan man ställa det bestämda kravet, att i varje fall det administrativa förfarandet måste ersättas med ett judiciellt förfarande. Mot detta gör man vanligen den invändningen, att i så fall ej kan handlas med tillräcklig snabbhet. Herr Schotte har här i sin utredning bevisat, att denna invändning i själva verket är av noll och intet värde och den allra allvarligaste invändningen mot följderna av det administrativa förfarandet är nätt opp den, på vilken Schotte särskilt trycker, nämligen att det ej medför tillräcklig offentlighet över lösdrivarfallens behandling.

Som ytterligare bevis för nödvändigheten av att något göres för att skapa starkare garantier för den personliga friheten vill jag ytterligare anföra behandlingen av ett fall, som nyligen anförts i tidningspressen här i Stockholm och havande samband med behandlingen av *de prostituerade*. Ett par poliser togo på gatan ett par kvinnor ned till polisstationen. Den ena fick sitta i polisen över natten och behandlades där med den utsökta grandezza, vissa poliser, icke minst de, som tillhöra här ifrågavarande avdelning, ha för vana att tillämpa mot sina medmänniskor, ty människor äro de ju i varje fall. Och när det kom till kritan på morgonen, vad visade sig? Jo, kvinnan var oskyldig, hon var icke prostituerad, varför man måste hastigt och lustigt släppa henne. Hon hade fast anställning o. s. v. Detta uppgav hon också då hon blev anhållen men polisen kunde naturligtvis ej förmå sig att omedelbart taga reda på om uppgifterna voro riktiga, ehuru den endast behövt ringa på i telefon till ett uppgivet nummer. Om man nu påstår, att de, som tillhöra de prostituerade, få taga de risker, som följa av ett sådant liv, så måste jag dock säga, att man får ej lägga en sådan måttstock på hithörande problem utan taga allvarligt på saken. Ty det är stor fara å färde, om *lagstiftarna* börja betrakta dessa saker på samma sätt som polisen.

En tredje fråga, som icke behandlades i svaret på min interpellation, rör *de*

Svar å
interpellation.
(Forts.)

sinnessjuka. Det är i viss mening den allvarligaste av alla här föreliggande, därför att här drabbas personer av frihetsförlust, som ha dubbelt svårt att hjälpa sig själva, de måste ofta kämpa mot läkarebyråkratien och å ett svårbedömt område. Det är ej så länge sedan som det visade sig i Göteborg, att en person på grund av en nära anförvants ingripande internerades på sinnessjukanstalt. Det är sant, att han släpptes ut, men i huru många fall inträffar det icke, att internerade *icke* komma ut? Jag kan, herr talman, icke underlåta att omnämna, att häromdagen hade jag, liksom säkerligen många ledamöter av första och andra kammaren, besök av en kvinna från Uppsala, som tidigare varit intagen på sinnessjukhus, men senare av läkare förklarats frisk och friskskrivits. Jag fick det bestämda intrycket av de bilder, hon gav från de sinnessjukinternerades liv och leverne, att detta helt enkelt var upprörande. Jag tror följaktligen för min del, att det i detta avseende, ja, jag skulle vilja säga framför allt i detta avseende, skulle vara av största vikt, att snabba åtgärder vidtoges.

Jag kan ej heller, då jag har ordet, underlåta att beröra ett fall, som på mig verkat något tveklaktigt. Från en känd före detta finansman i Stockholm, som herrarna nog har hört talas om, har jag, liksom förmodligen andra, fått brev om hans internering. Jag kan av dessa brev icke få fram annat än att karlen är fullständigt klar i huvudet. Då jag emellertid är lekman, har jag tänkt, att det kunde vara en villa. Jag har fördenskull underställt breven en läkare, sedan jag klippt bort namnet; och vad tror ni, att han svarade? Jag kan icke, sade han, av dessa brev finna annat, än att mannen måste vara frisk. Alltjämt sitter han dock på Växjö hospital. Såvitt jag kan döma av de aktstycken, som jag har i min hand, ha flera läkare även förklarat honom frisk. Saken måtte emellertid vara sjuk, ty när det i medicinalstyrelsen frågades, om det fanns klagomål från mannen i fråga, svarades, att sådana *icke* funnos. *Bevisligen* har dock mannen skickat klagoskrifter till medicinalstyrelsen. Men varför säger då denna att sådana papper icke finnas? Medicinalstyrelsen har dock, såvitt jag kan döma, indirekt förklarat, att mannen är frisk i det man velat ge honom permission. Permission till en sinnessjuk person! Jag kan med mitt enkla lekmannaförstånd icke finna annat, än att antingen är mannen frisk, i vart fall icke samhällsfarlig, och då bör han friskskrivas, eller också är han sjuk, och då bör han i all rimlighets namn sitta kvar och icke få permission. Eller förekommer för en sinnessjuk människa ett tillstånd som medger permission? Jag skall icke ingå på vad som passerat i samband med den mannens internering därför att det kanske ligger utanför området för min interpellation. Men jag har icke kunnat underlåta att framdraga dessa exempel för att visa, hurudant rättstillståndet på detta område är.

Jag har ävenledes i interpellationen tillåtit mig framhålla nödvändigheten av att man på detta område söker skapa ett organ, där icke enbart psykiatrici — jag höll på att säga i viss mån spekulativa människor, som måhända icke se tingen med samma ögon som vanliga människor — och icke heller enbart jurister skola bestämma, utan där lekmännen få möjlighet till ett självständigt och opartiskt sista-handsavgörande. Jag tror, att det är ett krav som är rättvist och som tränger sig fram. Om jag icke är orätt underrättad, ligger f. ö. hos regeringen en framställning om att skapa ett dylikt organ även om det tänkts få uppgiften delvis vid sidan härav, och jag vill passa på tillfället att understryka behovet av detsamma. Det måste bli ett slut på förhållanden, där man å ena sidan talar om vår gamla kultur och vår rättssäkerhet, och ändå, för att återkomma till de tre fall, jag talat om, kan taga en människa, som är arbetslös och döma henne enligt lösdrivarlagen därför att hon har för de styrande tilläventyrs misshagliga åsikter, där polisen, för att taga ett exempel från de prostituerade, kan hugga en kvinna på gatan och låta henne sitta inne på polisstationen en hel natt utan att göra en min av att undersöka de uppgif-

ter, som hon lämnat, även om man har en telefon bredvid sig på bordet, och slutligen där snart sagt den förste bäste kan genom hänsynslösa personers in- gripande inburas på sinnessjukhus och förklaras tokig.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Malm**: Herr talman! Jag skall endast med några ord bemöta vad herr Kilbom sagt. Båda de frågor han berört, dels frågan om lösdrivarlagen och dels frågan om sinnessjukvården äro genom utredningar så långt framförda, att man inom den närmaste tiden bör kunna vänta resultatet på kammarens bord. Det kan då icke vara lämpligt att vid denna tidpunkt gå närmare in på en diskussion i ämnet. Jag skall därför med anledning av herr Kilboms yttrande inskränka mig till några korta erinringar.

För det första ber jag att få göra den korrigeringen, för att icke kunna förebrås för att på något sätt tala i egen sak, att Vilhelmina socken ligger icke i Norrbottens län utan i Västerbottens län. Det fall, som herr Kilbom talade om, har således behandlats i annat län än där jag är ordinarie landshövding.

Vidare vill jag erinra herr Kilbom därom, då han hoppas på en tidpunkt, då man kan avvara lösdrivarlagen och få alla fall behandlade enligt strafflagen, att det klientel, som man har att skaffa med på Svartsjö, till stor del består av imbecilla abnorma samt andra dylika kategorier och att tänka sig att deras behandling skulle komma under strafflagen är enligt min mening ej möjligt. Under hela nyare tiden har det funnits behov av en lösdrivarlagstiftning, och så lär förhållandet bli även för framtiden.

Herr Kilbom vände sig också mot det nuvarande administrativa förfarandet och menade, att godtycket i detta gav anledning till det missnöje, som på vissa håll råder. Herr Kilbom samt de, som i övrigt påstå detta, ha i regel förbisett, att länsstyrelsens utslag kan överklagas hos högsta domstolen. Man kan påkalla den högsta judiciella auktoriteten för att få en prövning av den fråga det gäller. Det har sålunda antingen varit av ovetenhet eller oberättigat, som man framfört klagomål i berörda hänseende.

Vidare kan det starkt ifrågasättas, om det bleve förmånligare för klientelet, ifall det administrativa förfarandet ersattes med en strikt juridisk prövning. Denna fråga har varit mycket ingående debatterad under utredningens gång, och man har kommit till det resultatet, att den administrativa prövningen vore den förmånligaste speciellt för dem det gäller. Vid den administrativa prövningen behöver man icke förfara så strängt juridiskt utan kan söka med andra medel bringa rättelse. Sålunda förekommer ofta, att man, innan dömande till tvångsarbetsanstalt sker, söker skaffa arbete under tillsyn eller annan möjlighet att få fallet upprättat. En sådan behandling torde bli mycket svår att vinna vid en strikt judiciell behandling. Det gäller emellertid att göra en administrativ prövning så god som möjligt, och i det avseendet innebär det förslag som framlagts en del bestämmelser, som äro avsedda att skapa garantier.

Beträffande de prostituerade ber jag endast få nämna, att utredningen rörande dem ännu icke är slutförd. Den är ofullständig, och den komplettering, som jag nyss i mitt interpellationssvar nämnde om, äsyftar just en fullständigare utredning rörande dessa.

Nu har herr Kilbom i denna debatt blandat in frågan om sinnessjukas förundersökning. Det är, som vi alla veta, ett av de kinkigaste spørsmål, som myndigheter och läkare överhuvud taget ha att göra med, men det ligger utanför lösdrivarlagstiftningen. Och jag vill bara peka på att den frågan relativt snart bör bli föremål för riksdagens behandling. Det finnes utarbetat ett förslag till ny sinnessjukvårdsstadga, som är utremitterat till de myndigheter, som skola yttra sig över det. Man kan vänta, att frågan skall bli färdig i så god tid, att det måhända kan bli möjligt för den regering, som sitter nästa år, att föra fram ett förslag till ny sinnessjukvårdsstadga. I det föreliggande försla-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

get har mycken vikt lagts just vid att söka få en så invändningsfri förundersökning av de sinnessjuka, som möjligt; men det måste vi alla vara överens om, att det är en utomordentligt svår fråga.

Herr **Kilbom**: Hänvisningen till rätten att överklaga länsstyrelsens utslag hos högsta domstolen hade jag väntat mig, men jag hade trott, att den skulle vara till fyllest besvarad med vad jag citerade från landshövding Schotte, som själv handlagt ett flertal dylika mål. Det är så, det vill jag erinra om, att högsta domstolen alltid dömer på tillgängliga *papper*, protokoll och övriga handlingar. Men från vem får länsstyrelsen sina papper? Jo, från *underordnade polismyndigheter*, och det är nätt upp denna undersökning från första början, som största felet vidlåder, ty det är tydligt, att ensidigheten i undersökningen börjar hos de underordnade polismyndigheterna såsom också förre landshövding Schotte anført. Jag tror följaktligen icke, att svaret på den punkten är något skäl emot avskaffandet av den administrativa domsrätten.

När jag nyss gick hit, roade jag mig med att göra ett besök hos en person, som känner hithörande förhållanden. Jag ställde då till honom den frågan: »Kan du säga mig i ungefärligen hur stor utsträckning det inträffar, att högsta domstolen vid överklaganden upphäver länsstyrelsens domar över lösdrivare.» Han sade, såvitt jag erinrar mig, »inträffar det nästan aldrig». Nästan aldrig, det visar ju, att ämbetskvarken bara maler och tydligen också maler utan så stor urskillning, i varje fall mot lösdrivarna.

Slutligen ber jag om ursäkt för att jag förväxlade Norrbotten med Västerbotten såsom hemlän för Vilhelmina. Och det var naturligtvis icke min mening att med anförande av detta fall rikta någon personlig anmärkning mot statsrådet såsom landshövding där uppe. På tal om Norrbotten kan jag emellertid anföra ett nytt bevis nätt upp från Norrbotten, från Kalixtrakten, som för övrigt en riksdagskamrat talade om för mig samma dag, som jag framställde min interpellation. Det gällde en ung arbetare, som åkt fast som lösdrivare, därför att en sågverksdisponent, om jag icke minns orätt, funnit honom misshaglig av en eller annan anledning. Vederbörade riksdagskamrat måste ingripa hos länsstyrelsen i Luleå för att få mannen fri. Hade han icke funnits, hade mannen i fråga utan varje tvivel åkt fast för lösdriveri. Det bevisar också vartill lösdrivarlagen användes.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Det är ju alltid värt att skänka sin tacksamhet åt den, som uppträder till de svagas försvar i ett samhälle, och såtillvida kan jag icke annat än skänka herr Kilbom min tacksamhet. När emellertid denna beskyddande hand sträcker så långt, att han yrkar på att lösdrivarlagen skall upphävas, undrar jag, om icke herr Kilbom ser med litet för skumma blickar på frågan. Det är nämligen så, att denna lag gäller icke blott Stockholm utan hela landet. När herr Kilbom drar fram Stockholmsförhållanden, exempelvis polisens behandling i det anförda fallet av prostituerade, är det ju beklagligt, om det är riktigt som herr Kilbom säger, men vad säger herr Kilbom, om det ute på landsbygden bor en ensam kvinna, ren och dygdig, och om en lösdrivare, som stryker vägen fram, utan någon som helst notis tränger sig in genom att slå in dörren eller ta ut ett fönster och våldför sig på henne? Jag tycker, att man får tänka litet på att samhället i ett sådant fall bör ge allt det skydd, som är möjligt. Det är endast ett exempel.

Vidare kan man också anföra det stöd, som lösdrivarlagen ger, om exempelvis i ett småbrukarhem mannen är ute på åker och äng och sköter sitt arbete, och det kommer en man landsvägen fram, som helt enkelt går in och befaller fram vad han behagar och därmed punkt och pricka. Lyder man icke, bli följderna svåra. Det är naturligtvis meningen, att såväl polismyndigheter, på landsbygden fjär-

dingsmannen, som andra personer skola ha rätt att avfordra en sådan person hans betygsbok. Kan han icke visa, att han har rätt att färdas fram, kan väl ingen misstycka, att detta i ett ordningssamhälle beivras, och att vederbörande göres oskadlig för orten och för samhället. Vi leva ändå i ett samhälle, där man vill upprätthålla ordning och säkerhet för de svaga och för dem, som behöva skydd.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Jag må säga, att det är beklagligt, om lösdrivarlagen någonstädes i landet skulle drabba personer, som äro arbetslösa, men hederliga, vilket ju ganska lätt kan hända. Lösdrivarlagen är emellertid icke alls avsedd att tillämpas på ett sådant sätt, och om det göres, är det övergrepp och en misstolkning av lagen. Lagen har tillkommit för att bereda skydd, icke på något sätt för att tillåta någon orättfärdighet mot hederliga personer.

Jag har velat säga detta, herr talman, från landsbygdens synpunkt. Där ställer det sig helt annorlunda än vad herr Kilbom ser saken från Stockholms-synpunkt, där man har poliser, som gå gata upp och gata ned både natt och dag. På landsbygden, där det icke finns någon som helst dylik övervakning, är det i alla fall bra, att det finns en lag som tillåter att om personer uppträda på ett sådant sätt att de komma i konflikt med lagen, de kunna omhändertagas och lagen tillämpas på dem. Jag skulle beklaga, om denna lag skulle upphävas. Den har genom sin blotta tillvaro visat sig inge mycken respekt, och jag hoppas, att lagen också i fortsättningen skall få bestå, även om den kanske behöver reformeras. Om den saken vill jag icke uttala någon mening, utan vad som finns i denna lag, som går emot den av mig här nu uttalade uppfattningen, att man skall skydda de svaga och de hederliga samhällsmedlemmarna, eller vad som möjligen kan ge stöd åt att sådana personer kunna förföljas, må tagas bort. Vad som däremot kan bereda skydd och säkerhet, bör stå kvar, och lagen bör i denna utsträckning alltfort äga tillämpning.

Herr Kilbom: Båda de exempel, som herr Bengtsson i Norup anförde, ifråga om våldtäkt mot ensamboende kvinna, och då en person går in i ett hem för att tilltvinga sig mat, voro mycket misslyckade, ty båda kunna, såvitt jag förstår, ögonblickligen av vem som helst rubriceras såsom *fallande under allmänna strafflagen* — under allmänna strafflagen utan någon tvekan.

I övrigt är det verkligen något förvånande att höra, att herr Bengtsson i Norup nu anför precis samma argument, som redan på 1880-talet anfördes *mot* Adolf Hedin, då *han* drog i härnad mot lösdrivarlagen. Jag måste emellertid tillägga, att den gången kommo dessa argument icke från de så kallade liberala, utan de kommo den gången från den allra yttersta högern.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Att denna lag har bestått sedan 1880-talet och visat sig alltjämt behöflig, vittnar allra bäst om att herr Kilbom är ute i ogjort väder.

Herr Holmström i Gävle: Herr talman! Jag kan icke underlåta att göra ett litet påpekande. I kammaren behandlades för någon tid sedan ett ämne, som ligger det nu föreliggande mycket nära. Det var frågan om behandling av försumliga familjeförsörjare. Herr Kilbom drog vid det tillfället i härnad för länsstyrelserna såsom de mest kompetenta, när det gällde att behandla dessa försumliga familjeförsörjare, och han ville främtaga fattigvårdsstyrelserna denna myndighet. Såsom ägande litet erfarenhet på fattigvårdsstyrelserna dena jag då i debatten och framhöll, att fattigvårdsstyrelserna, eftersom de levde förhållandena alldeles inpå livet, voro betydligt mera kompetenta än länsstyrelserna att bedöma sådana fall. Nu däremot, när det passar herr Kilbom i stycket,

Svar å
interpellation.
(Forts.)

vill han framhålla länsstyrelserna såsom fullkomligt inkapabla att bedöma alldeles likartade frågor. Jag har icke kunnat underlåta att påpeka detta synnerligen egendomliga förhållande.

Herr Kilbom talade om behandlingen av de sinnessjuka. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framhöll, hur svår denna fråga är. Jag vill endast för att understryka vilka svårigheter, som här förefinnas, framhålla, att det ofta förekommer att man tycker, att en person aldrig borde ha släppts ut från en vårdanstalt. Ett exempel! Det skedde här i Stockholm för någon tid sedan ett mord, då en läkare blev dödad av en f. d. patient, som han haft under sin vård på en anstalt, och som han, för att ge honom friheten, släppt ut — som det visade sig — för tidigt. Det finns fall liknande detta. Jag har endast anfört det för att framhålla, huru ofantligt svåra dessa spörsmål äro för dem, som ha att handlägga dem, och i synnerhet för läkarna. Jag tror därför icke, herr Kilbom, att man skall draga fram sådana saker för att göra nummer av dem.

Herr Kilbom: Jag hade verkligen icke ursprungligen tänkt beröra fattigvårdslagens § 73, men då jag blivit inbjuden, skall jag med största nöje göra det. Det är riktigt, att den saken ligger mycket nära denna fråga, för att icke säga, att det är samma sak. Då kammaren föregående gång behandlade den frågan, uppträdde herr Holmströms överordnade i pressen och förklarade, att alla de uppgifter, vi hade lämnat från kommunistiskt håll, voro raka motsatsen till sanningen. Nå, när vi litet närmare fingo undersöka saken, visade det sig dock vara motsatsen till vad herr Holmströms överordnade hade sagt. Det visade sig nämligen, att de fall, vi hade anfört som bevis för huru man i fattigvårdsnämnder behandlat dem, som dömts till tvångsarbete för bristande bidrag och sådant, verkligen voro fullt riktiga.

I övrigt förstår jag väl, att det är en lisa för herr Holmström, att denna gång få anmäla sig som min motståndare. Jag vill dock erinra honom om att då vi anförde, att länsstyrelserna *måhända* skulle vara bättre — icke det bästa tänkbara, ty det är en fri tolkning; var så vänlig och titta i kammarens protokoll liksom i vår motion — än fattigvårdsstyrelserna, som också delvis döma på polisprotokoll, herr Holmström, så var det en anmärkning på principiellt precis samma plan, som då vi i dag kräva upphävande av det administrativa dömandet, nämligen att dylika frågor icke kunna få överlämnas till administrativt avgörande åt polismyndigheter. t. o. m. underordnade sådana. Vår strävan i detta nu är alltså precis densamma som då det gällde fattigvårdslagen, nämligen att man skall skapa största möjliga garantier för att friheten utan verkligt giltiga skäl icke skall kunna kränkas för någon människa, ehö det vara månne.

Herr Holmström anförde ett mycket beklagligt fall, då en läkare blev mördad. Jag säger ännu en gång, ett mycket beklagligt fall. Men herr Holmström, hur många fall är det icke, då personer ha blivit inburade för en förment sinnessjukdom? Hade det icke varit lämpligt att också en liten smula taga hänsyn till dem?

Herr Holmström i Gävle: Herr talman! Jag vill endast konstatera, dels att herr Kilboms tal om sanningsenligheten eller icke sanningsenligheten i den omtalade interpellationen icke alls hör hit, dels att herr Kilbom icke tycks vara inne i det, varom han talar. Fattigvårdsstyrelserna — jag har den äran att vara ordförande i Gävle stads fattigvårdsstyrelse — döma aldrig på polisprotokoll. Fattigvårdsstyrelserna utreda saken själva.

Herr Kilbom: Ja, herr Holmström, fattigvårdsmyndigheterna undersöka delvis själva i de större samhällena, men huru gås det till väga på lands-

bygden? Nyligen har inträffat ett fall här i Stockholm, som visar, att man både i städerna och framför allt på landsbygden i stor utsträckning fotar sina domar på även av polismyndigheterna gjorda undersökningar.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

§ 4.

Härefter föredrogos vart för sig:

konstitutionsutskottets memorial, nr 36, angående arvode åt revisionssekreteraren H. Kylander, vilken inom utskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets memorial, nr 13, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning; och

bankoutskottets memorial, nr 73, angående särskilt arvode åt föreståndaren för riksdagens tryckeriexpedition.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa memorial hemställt.

§ 5.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

nr 4 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 6 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

nr 7 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 8 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 10 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statistiska centralbyrån och dess verksamhet under budgetåret 1924—1925 m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna civilförvaltningens lönenämnd;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till bestridande av tryckningskostnader;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

- nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till tryckningskostnader;
- nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel jämte i ämnet väckta motioner;
- nr 294, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för färdigställande av vissa utav Södra Sveriges Statsarbeten påbörjade arbetsföretag, dels väckta motioner om anslag för arbetslöshetens bekämpande m. m.;
- nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande vissa anslag under fjärde huvudtiteln;
- nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till försvarsdepartementet, marinförvaltningen och försvarsväsendets lönenämnd;
- nr 303, i anledning av väckt motion om anslag för inredning av bostäder i en fängelsebyggnad i Karlskrona;
- nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande anslag till flottans ersättningsbyggnad; och
- nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning rörande sjöförsvarets anslag till tryckningskostnader.

§ 6.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

- nr 89, rörande förslag till förordning angående postgirorörelse;
- nr 90, om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. i skogsvårdslagen den 15 juni 1923;
- nr 91, angående förordning om tillämpning i Västerbottens och Norrbottens läns landstingsområden av förordningen den 15 juni 1923 angående skogsvårdsstyrelser m. m.;
- nr 92, angående utredning rörande fastighetsfideikommissens upphävande eller fideikommissjordens tillgodogörande för egnahemsbildningen;
- nr 93, rörande förordning om ändrad lydelse av §§ 4 och 5 i förordningen den 16 maj 1890 angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända;
- nr 94, om ändring i vissa delar av lagen om försäkring för olycksfall i arbete; och
- nr 95, om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,35 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 12 juni.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 4 och den 5 innevarande juni.

§ 2.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 5 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i planen för ämbetsbyggnaden å tomten nr 3 i kvarteret Murmästaren i Stockholm;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till vägunderhållet på landet;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för färdigställande av vissa påbörjade arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten; och

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt löne-tillägg åt vissa befattningshavare vid statens bakteriologiska laboratorium m. fl.;

från jordbruksutskottet:

nr 9 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 272, i anledning av väckta motioner om anslag till upprätthållande av den vid Weibullsholms växtförädlingsanstalt bedrivna praktiskt vetenskapliga verksamheten; och

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning, i vad angår kronoegendomar, av föreslagen lag om återköpsrätt till fast egendom; samt

från riksdagens kansli, nr 343, till Konungen angående utredning i syfte att möjliggöra fastställandet av provisoriska hamntaxor för nyanlagda hamnar m. m.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 338, till Konungen med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning; samt

nr 339, till fullmäktige i riksbanken med överlämnande av bankoreglementet m. m.

§ 3.

Härefter annälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 96, angående förordning om ändrad lydelse av 11 § och 15 § 4 mom. av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 97, angående förordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926;

nr 98, rörande förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning;

nr 99, rörande förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

nr 100, angående förslag till lag om samhällets barnavård m. m.;

nr 101, angående införande av tull å vissa frövaror m. m.;

nr 102, rörande förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 103, angående vissa inrikes postavgifter m. m.;

nr 104, angående ändrad lydelse av 2 § 2 mom. c) i förordningen den 1 juni 1923 angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig;

nr 105, i fråga om lagstiftning angående ekonomiska föreningars sparkasse-rörelse;

nr 106, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 14 kap. 45 § strafflagen m. m.;

nr 107, angående val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret ävensom suppleanter för dessa;

nr 108, angående kreditivsummorna;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20 angående försvarsväsendets ordnande och nr 21 med förslag till värnpliktslag ävensom vissa i dit-hörande ämnen väckta motioner;

nr 110, rörande lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom;

nr 111, rörande förbud att i fråga om äganderätt till fastighet vara bulvan för annan;

nr 112, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning m. m.;

nr 113, angående utredning om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.;

nr 114, angående lag om ändrad lydelse av 2 § 8:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 115, angående social arrendelag;

nr 116, angående utarbetande av förslag till lag rörande vanhävd å jordbruk m. m.;

nr 117, angående lag om befrielse för vissa marinen tilldelade värnpliktiga från viss tjänstgöringsskyldighet;

nr 118, rörande förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.;

nr 119, angående åtgärder till förekommande av skadegörelse å ungskog;

nr 120, angående förslag till förordning om ändring i vissa delar av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911;

nr 121, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;
nr 122, angående förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen;
nr 123, angående förslag till ändrad lydelse av § 73 riksdagsordningen;
nr 124, angående förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o) tryckfrihetsförordningen;
nr 125, angående förslag till lag om återköpsrätt till fast egendom m. m.;
och
nr 126, angående lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken m. m.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial, nr 139, angående statsregleringen för budgetåret 1924—1925.

Kammarens ledamöter åtskildes härpå kl. 7,12 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 13 juni.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 139, angående statsregleringen för budgetåret 1924—1925.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 344, angående statsregleringen för budgetåret 1924—1925; och

nr 345, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1924—1925; samt

från bevillningsutskottet, nr 335, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1924—1925 m. m.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets memorial, nr 72, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 14 juni.

Kl. 10,30 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogs bankoutskottets memorial, nr 72, med förslag till nytt reglemente för riksgäldskontoret; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 3.

Ordet lämnades härefter till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta uppdraga åt de ledamöter av kammaren, som representera Stockholms stad, att jämte de övriga av kammarens ledamöter, som kunna vara närvarande, verkställa justering av de kammarens protokoll, som vid riksdagens slut befinnas vara ojusterade.

Denna hemställan bifölls.

§ 4.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser: till Konungen:

nr 11 B, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 340 med reglemente för riksgäldskontoret; och

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning rörande anslag till allmänna indragningsstaten; samt

till fullmäktige i riksgäldskontoret, nr 341, med reglemente för riksgäldskontoret.

§ 5.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 127, angående förslag till lag om landsting m. m.;

nr 128, angående förslag till lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin m. m.;

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 45.

nr 129, angående utredning av frågan om lämpliga nya former för upplåtelse av statens domäner för främjande av egnahemsrörelsen och bildandet av nya smärre jordbruk;

nr 130, angående förslag till lag om viss panträtt i spannmål;

nr 131, angående statsregleringen för budgetåret 1924—1925;

nr 132, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1924—1925 m. m.;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 202, angående tillämpning, i vad angår kronoegendomar, av föreslagen lag om återköpsrätt till fast egendom;

nr 134, angående utredning om vissa ändringar i lagen om val till riksdagen;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 150, i vad densamma avser förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund m. m.;

nr 136, angående överlämnande av reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 137, angående överlämnande av reglemente för riksgäldskontoret;

nr 138, i avseende å statsregleringen och rörande med statsverket gemenskap ägande ämnen;

nr 139, angående åtskilliga på grund av § 89 regeringsformen väckta frågor;

nr 140, angående utbetalning av de riksdags- och revisionskostnader, som utgå enligt riksstaten och riksgäldskontorets reglemente;

nr 141, angående bestridande av på riksdagens beslut grundade riksdagskostnader samt sådana av riksdag föranledda utgifter, som av Kungl. Maj:t förskottsvis anvisats till utbetalning å statskontoret;

nr 142, angående sättet för betalning å statsskulden m. m.; och

nr 143, angående av riksdagen beslutade anslag, som utgå av lånemedel.

§ 6.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 7.

Kammarens ledamöter, vilka av Kungl. Maj:t blivit kallade att denna dag efter bevisad gudstjänst infinna sig å rikssalen, där riksdagen komme att avslutas, avgingo nu till slottskapellet för åhörande av riksdagspredikan. Efter gudstjänstens slut begåvo sig kammarens ledamöter till rikssalen, där jämväl första kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Ekeberg uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern Trygger att å Kungl. Maj:ts vägnar avsluta riksdagen.

Sedan härefter kamrarnas undersåtliga vördnad och välönskningar blivit av herrar talmän framförda samt herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet uppläst riksdagens beslut, förklarade hans excellens herr statsministern riksdagen vara avslutad.

§ 8.

Efter det herr talmannen och kammarens ledamöter återkommit till kammarens samlingsrum, tog herr **talmannen** avsked av kammarens ledamöter med följande ord: Mina damer och herrar! Åter stå vi nu vid avslutningen av

en fem månader lång och, vad som förutsågs, arbetsam riksdag. Den lilla skara, som i dag deltagit i riksdagens avslutning, ger tillkänna, att flertalet av våra kamrater redan lämnat vår krets för att återgå till sina borgerliga näringar. Det är nog ingen, som förvånar sig över detta, ty det måtte vara en rätt stor uppoffring att så lång tid, som numera sker, nödgas vistas borta ifrån sina näringsgrenar. Om det resultat, som framgått av denna riksdags arbete, skall jag icke fälla något omdöme i annan mån, än att jag tillåter mig uttala ett beklagande av att den största tvistefrågan, frågan om vårt lands försvarsväsende, icke kunde bringas till en lösning vid denna riksdag, och jag är viss om, att denna min uppfattning delas av många av landets medborgare.

För det goda samarbete, som rått under den gångna riksdagen, och för det överseende, som kommit mig och mina kamrater till del vid utövandet av talmansbefattningen, framför jag till alla riksdagens ledamöter ett hjärtligt tack. Vi stå nu, som känt är, inför nyval till riksdagens andra kammare, och den bästa önskan, jag därvid torde kunna uttala till kammarens ledamöter, är att tillönska eder alla en god sommar och ett välkomna åter!

Härpå svarade herr **Åkerlund**: Herr talman! Innan vi skiljas åt, skall jag bedja att få säga några ord till Eder.

Vid denna riksdag ha ju, liksom jämt och ständigt eljest, partistrider och dylikt förekommit, enligt mitt förmenande dock i vida mildare former än åtminstone många gånger tillförne. I en sak är jag emellertid övertygad om att kammarens ledamöter, såväl närvarande som frånvarande, äro eniga, och det är, då det gäller att bringa Eder, herr talman, ett värdsamt och hjärtligt tack, icke allenast för det utmärkta sätt, på vilket ni städe lett kammarens förhandlingar, utan även och kanske mera för den hjärtlighet och vänlighet, Ni visat oss alla och en var. Talmannens möda är i sanning ganska tung, ty att hålla tal här i kammaren går nog för sig, men att sitta på den plats, där Ni, herr talman, sitter, och icke få yttra sig och icke förtvivla, därtill erfordras det orubbliga lugn, Ni besitter.

Jag vågar å härvarande och bortavarande kamraters vägnar bringa Eder ett hjärtligt och värdsamt tack för vad Ni här uträttat. Vi bedja att få tillönska Eder, att den nu inträdda sommaren må för Eder bliva lyckosam och hälsobringande samt skänka Eder välbehövligen vila efter det väry, Ni nu liksom förr så utomordentligt väl utfört.

Herr talmannen och kammarens ledamöter utbytte härefter avskedshälsningar och åtskildes.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 20 juni.

Kl. 1 e. m.

Sedan andra kammaren genom beslut den 14 innevarande juni åt representanterna för Stockholms stad samt dem av kammarens övriga ledamöter, som kunde vara närvarande, uppdragit att justera de kammarens protokoll, vilka vid riksdagens avslutande återstodo ojusterade, hade tillkännagivande, att nämnda justering komme att denna dag kl. 1 e. m. försiggå i kammarens kansliokal, blivit vederbörligen utfärdad; och tillstädeskommo på utsatt tid följande kammarens ledamöter:

Herr *Lindqvist* i Stockholm,
» *Eriksson* i Grängesberg,
» *Hage*,
» *Engberg*,
» *Holmström* i Stockholm, och
Fröken *Wellin*.

De protokoll, som hållits vid kammarens sammanträden den 10, den 12, den 13 och den 14 innevarande juni, upplästes och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem
Per Crowvall.